

**«ЖАҢА ТАРИХИ ШЫНДЫҚ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ
МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ ЖҮЙЕСІ»**

**Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның
баяндамалар жинағы**

**Сборник докладов международной научно-
практической конференции
«СИСТЕМА ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА В
УСЛОВИЯХ НОВОЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ
РЕАЛЬНОСТИ»**

**Collection of reports of the international scientific
and practical conference
“THE SYSTEM OF STATE AUDIT IN THE CONTEXT
OF A NEW REALITY”**

НҰР-СҰЛТАН 2021

УДК 657.6
ББК 65.053
С23

С23 Сборник докладов международной научно- практической конференции «Система государственного аудита в условиях новой исторической реальности» = Collection of reports of the international scientific and practical conference “The system of state audit in the context of a new reality” = «Жаңа тарихи шындық жағдайындағы мемлекеттік аудит жүйесі» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның баяндамалар жинағы. – Нұр-Сұлтан: - 549 б.

ISBN 978-601-337-598-4

Жинаққа жаңа тарихи шындық жағдайындағы мемлекеттік аудиттің өзекті мәселелері бойынша студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және профессор-оқытушылар құрамының баяндамалары кірді

The collection includes reports of students, undergraduates, doctoral students and teaching staff on topical issues of state audit in the context of a new historical reality

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и профессорско-преподавательского состава по актуальным вопросам государственного аудита в условиях новой исторической реальности

ISBN 978-601-337-598-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2021

басшы бақылауды өз қолында ұстай отырып, қызметкерлердің жауапкершілігін арттырылмады, жаңа функциялар құрылды және ескі лауазымдық нұсқаулықтар жасалды, бақылау деректерін өңдеуге және осы есептерді ұсынуға жауаптылар белгіленді.

Сонымен қатар ұйым келешекте өзінің жұмысын тиімді шешуі үшін 2025 жылға дейінгі даму стратегияларында 3 мақсаты көзделген:

Қазақстан БЭЖ-нің сенімді жұмыс істеуін қамтамасыз ету;

"KEGOC" АҚ тиімді қызметін қамтамасыз ету (2017 жылы -

компанияның тұрақты қаржылық жағдайын және акционерлер мен даму үшін ақша ағынын қамтамасыз ету);

Корпоративтік басқаруды жетілдіру және орнықты даму (2017 жылы - орнықты даму).

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. "KEGOC" АҚ сайты: <https://www.kegoc.kz/kk/kompaniya-turaly>

2. "Ішкі аудит қызметтері жұмысының тиімділігін бағалау" ішкі мемлекеттік аудиттің және қаржылық бақылаудың рәсімдік стандартын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің м.а. 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 480 бұйрығы. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000021476>

3. ҚР «аудиторлық қызмет туралы» Заңы, 20 қараша 1998ж. №304 (өзгертулерімен және толықтырулармен); <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z980000304>

4. Абдукаримов И.Т. өндірістік шығындарды, іске асыру мен еңбек тиімділігін бағалау және талдау: Оқу құралы / и. т. Абдукаримов, В. В. Смагина – Тамбов: ТМУ им. Г. Р. Державина, 2012. – 200 б.

5. «Аудит» З.Н.Әжібаева, Н.Ә.Байболтаева, Ж.Ғ.Жұмағалиева. Алматы, 2006ж. Абдыкалыков Г.А., Сатмурзаев А.А. Основы бухгалтерского учета и аудита. Учебное пособие, Уральск, дастан ,2001 г.

АӨК ДАМУЫҒА БАҒЫТТАЛҒАН БЮДЖЕТ ҚАРАЖАТТАРЫН ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІК АУДИТІН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Спатаева С.Б., Бейсенова Л.З.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті, Нұр Сұлтан қ.,
Қазақстан Республикасы

E-mail: sbarzhaksina@mail.ru, beisenovalz67@gmail.com

Андатпа. Ауыл шаруашылығы – әлемдік экономиканың маңызды саласы. Оның негізгі мақсаты – халықты азық-түлікпен, ал жеңіл және тамақ өнеркәсібін шикізатпен қамтамасыз ету. Бұл табиғи жағдайларға байланысты материалдық өндірістің жалғыз саласы. Алайда, бұл саланың әр түрлі елдер мен аудандардың экономикасындағы рөлі әр түрлі. Ауыл шаруашылығы географиясы өндіріс пен аграрлық қатынастардың ерекше әртүрлілігімен ерекшеленеді. Алайда дамыған мемлекеттерде ауыл шаруашылығын дамыту

мемлекеттік реттеу (заң актілерін шығару, олардың негізінде тиімді мемлекеттік бағдарламалар қабылдау және т.б.) және оның тарапынан қолдауынсыз мүмкін емес, осыған орай мемлекеттік бюджеттен бөлінетін қаражаттарды мақсатқа сай тиімді жұмсауын анықтау тиімділік аудитінің басты мақсаты болып табылады. Сондықтан агроөнеркәсіп кешенін дамытуға жұмсалған бюджет қаражаттарының тиімділік аудитін ұйымдастыруды жетілдіру мақсатында шетелдік тәжірибені зерттеу қажет.

Кілтті сөздер: агроөнеркәсіптік кешен, тиімділік аудиті, бюджет қаражаттары

Аннотация. Сельское хозяйство-важнейшая отрасль мировой экономики. Его основная цель-обеспечить население продовольствием, а легкую и пищевую промышленность-сырьем. Это единственная отрасль материального производства, обусловленная природными условиями. Однако роль этой отрасли в экономике разных стран и районов различна. География сельского хозяйства отличается особым разнообразием производственных и аграрных отношений. Однако развитие сельского хозяйства в развитых государствах невозможно без государственного регулирования (издания законодательных актов, принятия на их основе эффективных государственных программ и т.д.) и поддержки со стороны государства, в связи с чем главной целью аудита эффективности является определение целесообразного и эффективного расходования средств, выделяемых из государственного бюджета. Поэтому в целях совершенствования организации аудита эффективности бюджетных средств, затраченных на развитие агропромышленного комплекса, необходимо изучить зарубежный опыт.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, аудит эффективности, бюджетные средства

Annotation. Agriculture is the most important branch of the world economy. Its main goal is to provide the population with food, and the light and food industry with raw materials. This is the only branch of material production that is conditioned by natural conditions. However, the role of this industry in the economy of different countries and regions is different. The geography of agriculture is characterized by a special variety of production and agricultural relations. However, the development of agriculture in developed countries is impossible without state regulation (the publication of legislative acts, the adoption of effective state programs on their basis, etc.) and support from the state, and therefore the main purpose of the efficiency audit is to determine the appropriate and effective spending of funds allocated from the state budget. Therefore, in order to improve the organization of the audit of the effectiveness of budget funds spent on the development of the agro-industrial complex, it is necessary to study foreign experience.

Keywords: agro-industrial complex, efficiency audit, budget funds

АҚШ ауыл шаруашылығының дамуы көптеген кезеңдерден өткені белгілі. Американдық фермерлер ХХІ ғасырға ішінара ХХ ғасырда тап болған проблемалармен келді. Ең өзектісі артық өндіру болып қалуда. Ел пайда

болғаннан бері ауылшаруашылық техникаларын, тұқымдарды, тыңайтқыштарды, суаруды және зиянкестермен күресу құралдарын үнемі жақсарту фермерлердің тиімділігін арттырды (бірақ олардың табыстары емес). Егер фермерлер бағаны ұстап тұру үшін өндірілетін ауылшаруашылық өнімдерінің жалпы санын азайту идеясын мақұлдаса, онда олар өз өндірісін қысқартудан бас тартты.

Өнеркәсіптік кәсіпорын өзінің көлемін және өндіріс тиімділігін арттыру арқылы кірісті арттыруға қол жеткізе алатын сияқты, көптеген американдық фермалар көбейіп, тиімділігін арттыру үшін өз қызметін шоғырландырды. Шын мәнінде, американдық ауыл шаруашылығы агроөнеркәсіптік кешенге айналды – бұл термин АҚШ-тың қазіргі экономикасындағы көптеген ауылшаруашылық кәсіпорындарының кең ауқымды, корпоративті сипатын көрсетеді. Агроөнеркәсіптік кешен әр түрлі фермерлік компаниялар мен құрылымдарды, яғни, шағын отбасылық компаниялардан бастап үлкен конгломераттарға немесе үлкен жер учаскелеріне ие немесе фермерлер пайдаланатын өнімдер мен материалдар өндіретін халықаралық компанияларға дейін қамтиды.

XX ғасырдың аяғында агроөнеркәсіптік кешеннің пайда болуы фермалар санының бір уақытта азаюын және олардың мөлшерінің ұлғаюын білдірді. Ауылшаруашылық компаниялары техниканы көбірек, ал жұмысшыларды аз пайдаланды. 1940 жылы орташа ауданы 67 га болатын 6 миллион ферма болса. 1990 жылдардың аяғында орташа ауданы 190 га болатын шамамен 2,2 миллион ферма болды. Шамамен осы кезеңде ауыл шаруашылығындағы жұмыспен қамту күрт төмендеді, 1930 жылғы 12,5 миллионнан 1990-шы жылдары 1,2 миллионға дейін төмендеген және бұл халықтың жалпы саны екі еседен астамға өсуімен болды. 1900 жылы фермерлер бүкіл жұмыс күшінің жартысын құрады, бірақ XX ғасырдың аяғында фермаларда тек 2 пайыз халық жұмыс істейді [1].

Ғаламдану заманында Қазақстанның әлемдік экономикалық қоғамдастыққа кіруі қаржылық есептіліктің, аудиттің және мемлекеттік қаржылық бақылаудың ұлттық стандарттарын біріздендіруді, олардың халықаралық талаптарға барынша жақындауын болжайды.

Мемлекеттік аудиттің халықаралық стандарттарының құрылымын және олардың негізіне алынған іргелі қағидаттарды отандық тәжірибеге одан әрі енгізу мүмкіндігін бағалау мақсатында зерттеу жүргізу бүгінгі таңда өзекті.

ISSAI-дың бірінші жинағын INTOSAI-дың кәсіби стандарттары жөніндегі комитет әзірлеп, 2010 жылы INTOSAI-дың XX Конгресінде ұсынды. 2013 жылы мемлекеттік аудиттің іргелі қағидаттары жаңартылды. ISSAI деңгейіне сәйкестікті бағалау үшін қаржылық есептілік аудитін, тиімділік аудитін және сәйкестік аудиттерінің стандарттарға «Сәйкестікті бағалау құралдарын» (Compliance Assessment Tools, iCAT) құру жоспарланған [2].

INTOSAI – ға қатысушы елдердің жоғары мемлекеттік аудит органдары арасында ISSAI-дың жылдам тарату жолындағы негізгі кедергілер адами ресурстардың шектеулігінен, қаржылық қиындықтардан және стандарттарды ұлттық тілдерге аудару проблемасынан тұрады. Жоғары мемлекеттік аудит органдарының халықаралық стандарттары INTOSAI кәсіби стандарттары

жөніндегі комитет мақұлдаған құжаттардан, оның ішінде аудитті жүргізудің құқықтық, ұйымдастырушылық және кәсіби шарттары жөніндегі ұсынымдарды және мемлекеттік аудиттің жоғары органына жүктелуі мүмкін өзге де міндеттерді қамтиды. Қажет болған жағдайда ISSAI озық тәжірибенің мысалдарын немесе сипаттамасын қамтуы мүмкін. INTOSAI аудит стандарттары төрт негізгі топтарға бөлінген:

- негізгі қағидаттар;
- жалпы стандарттар;
- жұмыс стандарттары;
- есептілік стандарттары [2].

Негізгі қағидаттары бар стандарттарға келесідей талаптар қойылады:

- барлық елеулі аспектілерде стандарттарға сәйкестігі;
- қоғам ресурстарын басқарушы жеке және заңды тұлғалардың есептілігі (бюджет қаражаттарын басқарушыларын бақылау механизмдерін құру);
- бюджет секторының бухгалтерлік есеп және есептілік стандарттарының болуы;
- қателіктер мен бұзушылықтар тәуекелдерін минимизациялайтын сәйкес ішкі бақылау жүйесінің болуы;
- сәйкес ақпаратқа қол жетімділік және тексерілетін объектілердің аудиторлармен ынтымақтастығын қамтамасыз ететін заңды талаптарының болуы.

INTOSAI жалпы стандарттарының талаптары келесідей:

- аудиторлар тәуелсіздігі;
- аудитор аудитор мен тексерілетін объектілер арасындағы мүдделер қақтығысына жол бермеуі;
- мемлекеттік сектор мекемелері аудитінде сәйкес біліктілігі бар персоналды пайдалану, оларды оқыту және кәсіби біліктілігін жоғарылату;
- персонал білімдерін, дағдыларын және тәжірибесін жоғарылатуға ынталандыру;
- берілген ішкі бақылау жүйесінің рәсімдері мен стандарттарының тиімділігі мен мақсатқа сәйкестілігін тексеруін жүргізу;
- аудиторлар аудит стандарттарын сақтай отырып, қажетті құзыреттілігін және тиісті мұқияттылығын көрсетуі қажет.

Сонымен жалпы стандарттар аудит кезінде жоғары білікті, өз жұмысын адал орындайтын мамандарды пайдалануды ең басты деп анықтайды.

Мемлекеттік аудиттің бекітілген стандарттары тиісті кәсіпқойлықпен, адалдықпен, объективтілікпен және тәуелсіздікпен мемлекеттік аудиторлардың жоғары сапалы жұмысын орындау үшін базаны қамтамасыз етеді. Аудиттің мақсаты мыналарға сенімділік беру болып табылады:

- мемлекет мемлекеттік ресурстарды басқарады және өз билігін тиісті түрде және заңнамалық және нормативтік актілерге сәйкес пайдаланады;
- мемлекеттік бағдарламаларды іске асыру кезінде қойылған мақсаттар мен жоспарланған нәтижелерге қол жеткізіледі;

– мемлекеттік қызметтер тиімді, ұтымды, үнемді, этикалық және әділ орындалады;

– мемлекеттік қызметшілер олардың мемлекеттік ресурстарды пайдаланғаны үшін тиісті түрде есеп береді.

Мемлекеттік аудит жүйесінің халықаралық стандарттарды имплементациялауға дайындық дәрежесі осы кезеңде ISSAI-дың барлық төрт деңгейін енгізуге мүмкіндік бермейді. Осыған байланысты ISSAI үшінші деңгейіне негізделген ұлттық стандарттарды әзірлеу ұсынылды. Мақалада INTOSAI кәсіби стандарттарының үшінші деңгейін отандық мемлекеттік аудит тәжірибесіне имплементациялау мүмкіндігі мен қажеттілігі бар деген қорытынды жасалды. Тиімділік аудиті бойынша стандарттарды жіктеу мынадай тәсілдерге негізделген:

1) әрбір құжат саны құжаттың иерархиялық деңгейін көрсететін цифрлардан (1-ден 4-ке дейін) тұрады;

2) 1000 (100 немесе 10) бастап басталатын нөмірлер көбінесе жалпы сипаттағы құжаттар үшін ұсынылған, ал x001–x999 (немесе xx01–xx99, немесе xxx1–xxx9) форматындағы келесі нөмірлер бір жалпы тақырып шеңберінде неғұрлым нақты мәселелер бойынша құжаттар үшін пайдаланылады;

3) 1000-ден 999-ға дейінгі нөмірлер 4-деңгей үшін (аудиттің басшылық принциптері) сақталған және әртүрлі пәндік салаларға сәйкес кластерлерге бөлінген. INTOSAI-дың барлық кіші комитеттері мен жұмыс топтары өзінің пәндік саласы шеңберінде жіктеуді сақтау үшін жауапты болады;

4) 9000-9999 нөмірлері INTOSAI GOV (адал басқару жөніндегі Нұсқаулық) деп аталатын құжаттар үшін сақталған және ISSAI орнына пайдаланылады. Оларда ішкі бақылау, бухгалтерлік есеп және әкімшілік жауапкершілік саласына кіретін басқа да мәселелер бойынша ұсынымдар қамтылған;

5) өзге де құжаттар – есептер, глоссарийлер, ұйымдардың тізімдері немесе практикалық мысалдар – нөмірленбейді. Олар RAM енгізілуі мүмкін

6) 2001 жылы әзірленген «INTOSAI – этика кодексі және аудит стандарттары» деп аталатын құжат ұсынылған стандарттарда бес бөлікке бөлінген, олардың әрқайсысына ISSAI тиісті нөмірі берілген [3].

Стандарттардың бірінші деңгейі негізгі құжат – тұжырымдамалық тәсілдерді қамтитын және жоғары аудит органдарының демократиялылығы мен тәуелсіздігін айқындайтын мемлекеттік қаржы аудитінің басшылық қағидаттарының Лима декларациясымен ұсынылған. Әрбір келесі деңгей мемлекеттік аудиттің негізгі қағидаттарын, оны жүргізудің әртүрлі аспектілеріне қатысты талаптарды нақтылайды, уақытпен расталған озық тәжірибені қамтиды. Айта кету керек, 2013 жылы кәсіби ортада ұзақ талқылаудан және кеңестерден кейін мемлекеттік аудиттің іргелі қағидаттары жаңартылды. Өзгертілген ISSAI 100 мемлекеттік аудит саласында қолданылатын барлық іргелі қағидаттарды белгілейді, ал ISSAI 200, 300 және 400 қаржылық аудит, тиімділік аудиті және сәйкестік аудиті контексінде қолданылуы тиіс қағидаттарды одан әрі дамытуға бағытталған. Оларды ISSAI

100-де баяндалған принциптермен бірге пайдалану керек. Бұл ретте, қағидаттар ұлттық заңдарда немесе ережелерде айқындалған жоғары мемлекеттік аудит органдарының өкілеттіктеріне ешбір түрде араласпайды (мысалы, жоғары мемлекеттік аудит органының тексеру жүргізуі және т.б.).

ISSAI 100 жаңа редакциясы кілтті түсініктер, аудитор рөлі, зерттеу пәні, алынған дәлелдемелерді бағалау критерийлері және тағы басқа анықталғандары анықталған. Атап айтқанда, мемлекеттік сектордың аудиті ақпараттың немесе нақты шарттардың белгіленген өлшемдерге сәйкестігін анықтау мақсатында дәлелдемелерді объективті алу мен бағалаудың жүйелі үрдісі ретінде тұжырымдалған. Шет елдерде тиімділік аудитін жүргізу тәртібі жоғары қаржы бақылау органдарының халықаралық стандарттарына негізделеді:

- ISSAI 300 «Тиімділік аудитінің негіз қалаушы қағидаттары»;
- ISSAI 3000 «Тиімділік аудитін жүргізу жөніндегі нұсқаулық»;
- ISSAI 3100 «Тиімділік аудитін жүргізу жөніндегі нұсқаулық».

Тиімділік аудитінің басты мақсаты үнемді, нәтижелі және тиімді басқаруды сындарлы қамтамасыз ету болып табылады. Ол сондай-ақ есеп беруге және ашықтыққа ықпал етеді. Тиімділік аудиті басқару мен қадағалау үшін жауап беретін адамдарға тиімділік көрсеткіштерін жақсартуға көмектесе отырып, есеп беруге ықпал етеді. Бұған заңнамалық немесе атқарушы билік органдарының оларды дайындау және іске асыру, сондай-ақ салық төлеушілердің немесе азаматтардың мүддесінде қаражатты ұтымды жұмсау кезеңінде шешімдерінің нәтижелілігі мен тиімділігін тексеру арқылы қол жеткізіледі. Бұл ретте заңнамалық биліктің ниеті мен шешімдері күмән келтірілмейді, нақты мақсаттарға қол жеткізуге кедергі келтіретін нормативтік құқықтық базаның немесе оны сақтау тәсілдерінің жетілмегендігі зерттеледі. Тиімділік аудиті азаматтар үшін қосымша пайда әкелуі мүмкін және жақсарту үшін барынша әлеуетке ие салаларда шоғырланады. Ол жауапты тараптар үшін тиісті әрекеттерді жасауға сындарлы ынталандыруларды ұсынады.

Тиімділік аудиті парламентке, салық төлеушілерге және басқа да қаржыландыру көздеріне, үкіметтік саясат пен ақпараттық ортаның объектілері болып табылғандарға, үкіметтік қызметтің әртүрлі түрлерін басқару және оның нәтижелері туралы неғұрлым терең түсінік бере отырып, ашықтыққа ықпал етеді. Осылайша, ол азаматтарға пайдалы ақпарат беруге тікелей ықпал етеді, сонымен қатар білім мен жақсартуды кеңейтуге негіз болады. Жоғары аудит органдары тиімділік аудитін жүргізу кезінде өкілеттіктер шеңберінде өз бетінше не, қашан және қалай тексеру керектігін және тексеру нәтижелерін жариялауда шектелмеуі тиіс екенін шешеді. Шетелдік тәжірибені зерттеу нәтижесінде бақылаудың құралы ретінде тиімділік аудиті оның тиімділігін куәландырады. Шет елдерде пайдаланылатын қаржылық бақылау құралы ретінде тиімділік аудитінің қысқаша сипаттамасы 1-кестеде берілген.

Кесте 1 – Шет елдердің тиімділік аудитінің сипаттамасы

Мемлекет	Қаржылық бақылау органы	Ерекшелігі	Тексеру объектісі	Есептілік түрі мен кезеңділігі

Канада	The Office of the Audit General	Мемлекеттік органдар мен бағдарламалық құжаттар қызметінің тиімділігіне толыққанды бағалау жүргізу	Мемлекеттік қаражатты пайдаланатын; мемлекеттік бағдарламаларды іске асыратын ұйымдар	Canada's Performance Report-орындау бойынша есеп (нәтиже). Жыл сайын Канада қауымдар палатасына тиімділік аудитінің төрт есебі беріледі
Ұлыбритания	National Audit Office	Негізгі тексеруге екпін тікелей және түпкілікті (әлеуметтік маңызы бар) нәтижелерге қол жеткізуге, нысаналы көрсеткіштердің орындалуы туралы тоқсан сайынғы есепке аударылады	Мемлекеттік қаражатты пайдаланатын ұйымдар, субъектілер; жария қорлардан 50%-дан астам табыс алған.	Бюджеттің атқарылуы туралы жыл сайынғы есеп пен Есеп және Есеп палатасының аудиторлық қорытындысы Парламентке ұсынылады.
АҚШ	The Government Accountability Office (GAO)	Мемлекеттік бағдарламалардағы қателерді анықтауға және жоюға мүмкіндік береді. Ішкі аудит жүйесі мемлекеттік басқару органдарының міндетті атрибуты.	Үкіметтік бағдарламаларды, мемлекеттік бағдарламаларды іске асыратын мемлекеттік ұйымдар	Министрліктердің әрқайсысының орындалуы туралы жылдық есеп.
Жаңа Зеландия	Audit office	Парламентке және жұртшылыққа мемлекеттік ұйымдардың олардан талап етілетініне және заңды және адал әрекет ететініне кепілдік беру	Ұлттық резервтік банкті қоспағанда, мемлекеттік ұйымдар және мемлекеттік жобалар	Қол жеткізілген нәтижелер туралы есеп және Есеп палатасының аудиторлық қорытындысы парламент өкілдерінің палатасына ұсынылады
Австралия	Australian National Audit Office, ANAO	Адамға немесе органға қатысты тиімділік аудиті индивидтің немесе ұйымның операциялық қызметінің кез келген аспектісін шолуды немесе зерделеуді білдіреді	Бюджет қаражаттарын пайдаланушылар және Есеп палатасының өзіне қатысты тиімділік аудитін жүргізуді көздейді	Бюджеттің атқарылуы туралы есеп әрбір министрліктің жыл сайынғы есебінің бір бөлігі болып табылады, Парламенттің қарауына ұсынылады
Ресей Федерациясы	РФ Есеп Палатасы	Федералдық мемлекеттік органдар,	Бақылаудың ерекше түрі, оған мыналар кіреді:	Федералдық мемлекеттік органдар,

	<p>мемлекеттік бюджеттен тыс қорлар, РФ Орталық Банкі, олардың жарғылық (қоймалық) капиталдарына Ресей Федерациясының қатысуымен қоғамдар, Ресей Федерациясы субъектілерінің мемлекеттік органдары Есеп палатасының бақылау өкілеттіктері қолданылатын ұйымдар</p>	<p>- бюджет қаражатын олардың тиімділігін арттыру мақсатында пайдалану жөніндегі ұйымның қызметін талдау, кемшіліктерді анықтау және оларды жою жөнінде шешім қабылдауға көмек көрсету; - қаржыны неғұрлым тиімді пайдалану резервтерін анықтау. Басты міндет-нәтижеге бағытталу.</p>	<p>мемлекеттік бюджеттен тыс Қойылған мақсаттарға сәйкес бақылау іс-шараларын жүргізу нәтижелері туралы есеп. Есеп пікірталас сипатында болады; тиімділікті бағалау өлшемдері негізінде қорытындылар мен қорытындылар, кемшіліктер мен проблемалардың бар-жоғына сендіретін дәлелдер: конструктивтілік, ұсынымдар</p>
<p>Ескерту – [3] мәліметтер негізінде автормен құрастырылған</p>			

Әрбір елде ұлттық заңнамамен, тарихи тәжірибемен, қолданыстағы дәстүрлермен немесе әдет-ғұрыптармен айқындалатын мемлекеттік қаражатты тексеруді нормативтік реттеу тәртібін іске асыруда өз ерекшеліктері бар. Әлемдік тәжірибе тиімділік аудитін бақылаудың дербес түрі ретінде пайдалану ұйымдардың – бюджет қаражатын пайдаланушылардың жұмыс істеу тиімділігі туралы толық, дұрыс және объективті ақпарат беру есебінен мемлекеттік ресурстарды басқару процесінің өзін жақсартатынын дәлелдейді.

1990 жылдардың басында АҚШ, Ұлыбритания, Австралия және Жаңа Зеландия қаржы жүйелері үшін әкімшілік және мемлекеттік қаржыландырудың көптеген реформаларын жүргізумен ерекшеленді. Себебі экономикалық өсу қарқынының бәсеңдеуіне байланысты қаржылық тұрақтылықтың болмауы. Осының салдарынан әкімшілік органдар қызметінің өнімділігі мен нәтижелерін арттыруға бағытталған тиімділікті басқару әдістерін енгізу қажеттілігі туындады. Бүгінгі күні сыртқы бақылаудың бұл құралы орталық бақылау-тексеру органдары және Швециядағы Ұлттық аудит агенттігі, Германия мен Франциядағы Есеп палатасы, Ұлыбританиядағы мемлекеттік бақылау, Канадада бас тексерушінің кеңсесі, АҚШ-та жалпы бухгалтерлік есеп Басқармасы сияқты жоғары тексеру мекемелерінің қауымдастығы арқылы жүзеге асырылады.

1-кестеде қарастырылған елдерде аудитті жүзеге асыру нысандарында белгілі бір айырмашылықтар бар екеніне назар аударған жөн, алайда қазіргі уақытта тиімділік аудитінің жалпы қабылданған тұжырымдамасы әрекет етеді, оның мәні жүктелген функцияларды, міндеттерді орындау немесе қойылған міндеттерді шешу үшін алынған бюджет қаражатын олардың пайдалануының үнемділігін, өнімділігін және нәтижелілігін анықтау мақсатында атқарушы билік органдары мен бюджеттік ұйымдардың қызметіне талдау жүргізуден

тұрады. Әлемдік тәжірибе тиімділік аудитін бақылаудың дербес түрі ретінде пайдалану ұйымдардың–бюджет қаражатын пайдаланушылардың жұмыс істеу тиімділігі туралы толық, дұрыс және объективті ақпарат беру есебінен мемлекеттік ресурстарды басқару үрдісінің өзін жақсартатынын дәлелдейді.

Пайдаланылған ақпараттар көзі

1. [Экономика США: Американское сельское хозяйство. Его меняющееся значение \(ereport.ru\)](http://ereport.ru) (қарау күні 15.03.2021 ж.)

2. Слободяник Ю.Б. Особенности имплементации международных стандартов государственного аудита // Международный бухгалтерский учет. – 34 (328) – 2014. – [электронный ресурс] – <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-implementatsii-mezhdunarodnyh-standartov-gosudarstvennogo-audita> (қарау күні 20.03.2021 ж.)

3. Вайнрихтер Н. О ходе проекта гармонизации ISSAI // [электронный ресурс] -https://www.eurosai.org/handle/404?exporturi=/export/sites/eurosai/.content/documents/magazines/Maga_ru/Eu18ru.pdf (қарау күні 29.03.2021 ж.)

СТАНОВЛЕНИЕ ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНЕШНЕГО ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА, А ТАКЖЕ УЛУЧШЕНИЕ ЕЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С УЧЕТОМ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА

Шанайбаева Жулдыз Абзаловна, Бейсенова Ляззат Зияденовна,

Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева,

г. Нур-Султан, Республика Казахстан

E-mail: zhuldyz15@mail.ru

Аннотация: В настоящее время экспертно-аналитическая деятельность является одной из наших основных задач, прямо определенных законом «О государственном аудите и финансовом контроле». Где указаны направления этой работы – проведения предварительной, текущей и последующих оценок и определения эффективности и целесообразности расходов бюджетных средств и анализ достижения государственными органами прямых и конечных результатов, предусмотренных в их стратегических планах, а также достоверности и правильности ведения объектами государственного аудита учета и отчетности. Были проанализированы опыт передовых стран, а также передовые методики, что использовались в рамках государственного аудита деятельности высших органов в разных странах. Также авторами было обращено внимание на критерии информации, а также необходимость в защите и анализе данных используя техники Big Data.

Annotation: At present, expert and analytical activity is one of our main tasks, directly defined by the law "On State Audit and Financial Control". Where are the directions of this work indicated - conducting preliminary, current and subsequent